

FRANCOUZSKÁ MEZIVÁLEČNÁ  
AVANTGARDA

# FRANCOUZSKÁ MEZIVÁLEČNÁ AVANTGARDA

- V četnosti průkopnických kinematografických počinů patřilo výsadní postavení Francii, resp. Paříži, která se stala významným centrem rodičího se avantgardního filmového hnutí.
- V pozadí dodnes imponující pestrosti zde vzniklých děl bylo nejen dynamicky se rozvíjející kinematografické prostředí, ale také intenzivní kontakt části filmařů s představiteli jiných uměleckých druhů (malířství, fotografie, literatury, divadla, hudby), pro něž se moderní technický vynález stal lákavou tvůrčí výzvou.
- Od inspirace novými progresivními směry – impresionismem, futurismem, dadaismem, surrealismem a dalšími – se odvíjela mimořádná rozmanitost realizovaných děl, k níž výraznou měrou přispěli také autoři, kteří svůj věhlas získali již dříve v oblastech výtvarného umění či umělecké fotografie, např. Marcel Duchamp, Fernand Léger, Man Ray a dal.

# FRANCOUZSKÁ MEZIVÁLEČNÁ AVANTGARDA

- Premiéry jejich filmů se často neodehrávaly v běžném biografu, ale při příležitosti konání uměleckých výstav či zvláštních dadaistických večerů, např. **NÁVRAT K ROZUMU** (Retour à la raison), uvedeného poprvé v červenci roku 1923.
- **NÁVRAT K ROZUMU** vytvořil známý experimentální fotograf Man Ray na popud přední osobnosti dadaistického hnutí Tristana Tzary a začlenil do něj i tzv. rayogramy, s jejichž tvorbou měl již bohaté zkušenosti právě z oblasti fotografie.
- (Rayogramy vznikají bez použití fotografického přístroje či kamery. Drobné předměty položené přímo na negativ jsou za ostrého světla exponovány a následně je z tohoto materiálu zhotoven pozitiv.)

# FRANCOUZSKÁ MEZIVÁLEČNÁ AVANTGARDA

- Díla, jež pocházela od autorů „migrujících“ k filmu z jiných odvětví, měla blízko k uměleckému konceptu a k abstrakci.
- Tento přístup platil také v případě využití záběrů reálných předmětů a situací, jejichž obsah měl být při výsledném divákově vjemu redukován na „pouhé“ linie, obrysy objektů, na rytmus a pohyb.
- K příkladným dílům tohoto typu patří **MECHANICKÝ BALET** (1924) (Ballet mécanique) Fernanda Légera, v oblasti malířství významného představitele tzv. syntetického kubismu, jenž se rozhodl, s pomocí amerického filmaře a výtvarníka Dudleye Murphyho jako kameramana, povýšit všední životní rekvizity (slamák, židle, psací stroj atd.) na hlavní představitele svého díla. Různými filmařskými technikami jsou pak záběry těchto předmětů opticky ozvláštněny a následně zakomponovány do pečlivě promyšleného celku.
- <http://www.youtube.com/watch?v=9SgsqmQJAq0>

# FRANCOUZSKÁ MEZIVÁLEČNÁ AVANTGARDA

- Kromě proudu autorů programově zcela rezignujících na dějovou zápletku zde existovala skupina experimentujících filmařů, v jejichž dílech příběh, byť ve značně „rozostřené“ podobě, zůstával přítomen.
- Jednalo se o režiséry, kteří svůj tvůrčí zájem soustředili výhradně na film. Od těchto autorů vede nejzřetelněji kinematografická linie vracející se k prvopočátkům francouzské filmové avantgardy, za něž jsou považovány impresionistické ozvuky z konce desátých let minulého století, patrné zvláště v dramatech režiséra Abela Gance **DESÁTÁ SYMFONIE** (Dixième symphonie) a **ŽALUJI** (J'Accuse).

# FRANCOUZSKÁ MEZIVÁLEČNÁ AVANTGARDA

- Pro tuto část francouzské filmové avantgardy volně navazující na práci progresivních předchůdců je charakteristické, že jedním z důležitých předpokladů její existence se stala určitá koexistence s oficiální zábavní produkcí, kde nacházely režijní uplatnění zajímavé režisérské osobnosti (Marcel L'Herbier, Germaine Dulacová).
- Ty se nezdřáhaly u titulů určených pro běžnou distribuci v jednotlivých scénách použít neobvyklé formální postupy – netradiční úhly pohledu kamery, zrychlení, zpomalení a zastavení obrazu, optické deformace, využití negativu apod. Navíc pod jejich vedením se s filmařským oborem blíže seznamovali dosud méně zkušení tvůrci s podobnými novátorskými ambicemi, např. jako asistenti režie (Jean Epstein), výtvarníci (Claude Autant-Lara) a pod., kteří takto získané poznatky později zúročili v samostatných radikálněji pojatých dílech.
- V daném období tak docházelo mezi avantgardou a filmovým průmyslem k čilému „pohybu“ filmařů v obou směrech. Na druhou stranu nemálo autorů dnes už zásadních děl francouzské meziválečné avantgardy se od vypravěčských experimentů natrvalo přesunulo k natáčení filmů s klasickým typem příběhu určených pro běžného návštěvníka kin (René Clair, Jean Renoir).

# FRANCOUZSKÁ MEZIVÁLEČNÁ AVANTGARDA

- Odvážnější příklad netradičního pojetí hraného příběhu realizovaného v avantgardním duchu nabízí, např. film **RŮZNÉ** (Faits-divers) od Clauda Autanta-Lary z roku 1923.
- Klasické drama milostného trojúhelníku je zasazeno do proudu obrazů plynoucího času, přičemž jeho intenzivní vnímání je u diváka vyvoláno opakováním jednotlivých sekvencí, zpomalením herecké akce, funkčními detaily, kontrastní montáží a obrazovými symboly.

# FOTOGENIE A „ČISTÝ FILM“ (CINÉMA PUR)

- Vedle praktického vzniku filmových děl bylo pro avantgardní hnutí velmi důležité přemýšlení o kinematografii z hlediska jejího uměleckého potenciálu.
- V mnoha nadšených člancích, provoláních a manifestech se film vášnivě obhajoval coby umělecké odvětví budoucnosti. Na základě těchto diskuzí se ve francouzském kontextu ustálil pojem "fotogenie" prosazovaný především významnou filmařskou osobností Luisem Dellucem, který pod ním rozuměl „zvláštní básnický aspekt věcí a lidí, který může být odhalen výhradně novou řečí“, tj. řečí filmu za zásadního přispění filmové kamery.



# Čistý film

- Princip fotogenie čili víra v nenapodobitelnou sílu kinematografie našel v rámci francouzské meziválečné avantgardy největší ohlas mezi tvůrci směru tzv. „čistého filmu“
- snaha filmový obraz osvobodit od všech dramatických a dokumentaristických významů ve prospěch pohyblivé vizuální abstrakce.
- k nejvýznamnějším představitelům a teoretikům tohoto proudu patřil Henri Chomette – autor působivých filmových rytmických básní – **HRA ODRAZŮ A RYCHLOSTI** (Jeux des reflets et de la vitesse); **PĚT MINUT ČISTÉHO FILMU** (Cinq minutes de cinéma pur).
- Z českého úhlu pohledu je zajímavou postavou tohoto směru Eugèn Deslaw, režisér polského původu, který byl ve dvacátých letech v kontaktu s malou skupinou našich vyznavačů idejí avantgardní kinematografie (Zet Molas, Vítězslav Nezval). Jeho nejslavnější snímek **POCHOD STROJŮ** přímo odkazuje k jednomu z důležitých inspiračních zdrojů „čistého filmu“, a to obdivu k moderní technice a dynamickému rozvoji průmyslu.

# FRANCOUZSKÁ MEZIVÁLEČNÁ AVANTGARDA

- komplexnost tohoto hnutí zahrnující kromě samotných filmů i publicistickou a teoretickou reflexi dobového filmového dění (Louis Delluc, Germaine Dulacová, Jean Epstein)
- také zázemí **filmových klubů a specializovaných kin**, které poskytovaly prostor ke zhlédnutí novátorské umělecké produkce